

Kritisk undersøgende samtaler i elevernes gruppearbejde i skolen
- Et didaktisk designeksperiment i udskolingselevs faglige gruppesamtaler i danskfaget
DaDi-møde d. 7. December 2022 – Eva Dam-Christensen

Motivation for studiet

1. Motivation teoretisk begrundet. Aktuel forskning understøtter, at samtalen kan være et redskab for læring og refleksion (Littleton & Mercer, 2013; Maine, 2015; Mercer, Wegerif & Major, 2020; Wegerif 2013)
2. Motivation begrundet i egne erfaringer som underviser i grundskolen og på læreruddannelsen

Min gennemgående todelte hypotese, i studiet, har været, at

- eleverne mangler undersøgende og kritiske samtalekompetencer og et metasprog om deres egen samtale.

Motivation for studiet

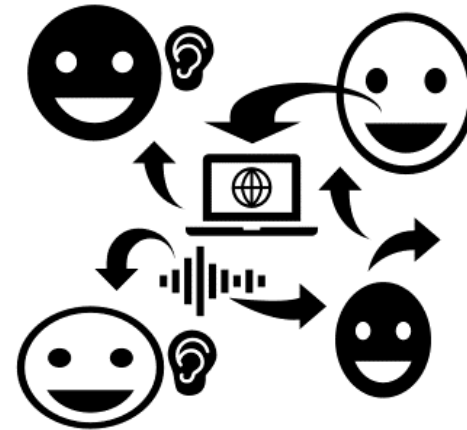
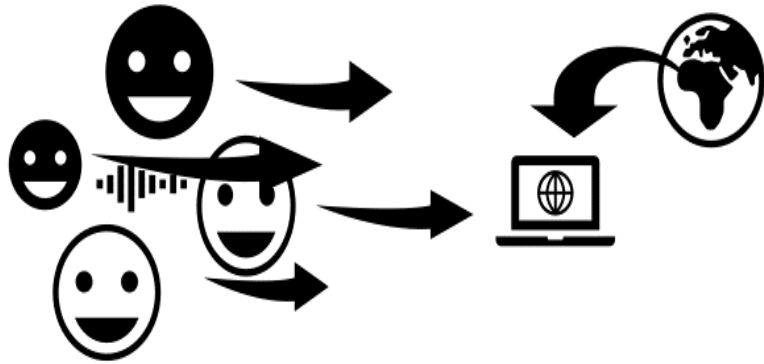

Hvad spurgte jeg til?

- Hvordan jeg kunne gøre eleverne opmærksomme på deres egne gruppesamtaler?
- Om jeg kunne forbedre elevernes gruppesamtaleformer og gruppesamtaleindhold?
- Om der var sket en forandring med elevernes gruppesamtaler efter et endt undervisningsforløb?
  - og i så fald hvilken?

Samtalen *som* genstandsfelt

Den kritiske samtale – et overbegreb

- Møder eleverne hinandens udsagn med en konstruktiv kritisk indstilling (Blikstad-Balas, 2017; Bundsgaard, 2009; 2013) – kritisk literacy
- Elever som er kritisk samtalende og samtænkende mestrer og er bevidste om at lytte, behandle, diskutere og tage stilling til (hinandens) informationer og holdninger og derigennem skabe mere nuancerede, argumenterende og reflekterende (fælles) forståelser. (Pierce & Gilles, 2008)
- Kritisk lytning: at lytte åbent og spørgende til andres ideer (Adelmann 2009; Pierce & Gilles, 2008)
- Den kritiske samtale indeholder afsluttende og opsamlende refleksioner, og den forudsættes af en åben og aktiv lytning.
- Divergent og konvergent (Wegerif, 2013; Maine, 2015)

Den kritiske samtale – et overbegreb

Fire faktorer, som det er væsentligt at tage stilling til, hvis man som lærer ønsker at udfordre sine elever til at tænke kritisk i undervisningen (Pierce & Gilles, 2008):

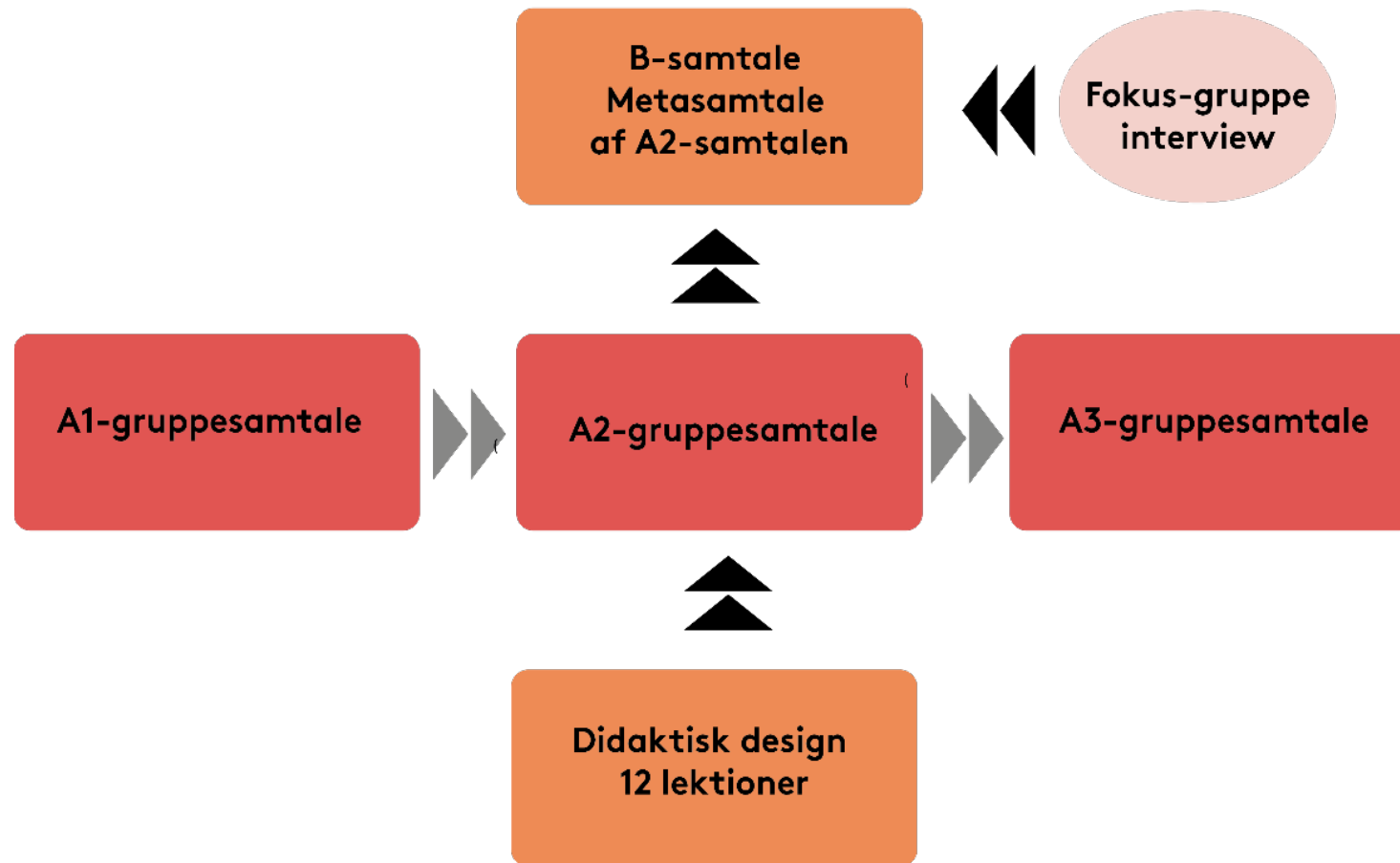
1. Lytning, dvs. at kunne lytte åbent til andres ideer (Adelmann, 2009; Pierce & Gilles, 2008):
indblik i nye perspektiver, kunne forholde sig til og sætte sig i andres sted.
2. Påskønne andres værdier og udsagn og give plads til, at disse bliver hørt som værende vigtige for samtalen, - et centralt udgangspunkt for en (kritisk) samtale.
3. Afsluttende overvejelser, ikke nødvendigvis i enighed, men med fælles afrunding, hvori forskellige argumenter fx præsenteres ift. hinanden.
4. Centralt at kunne vurdere og reflektere over betydningen af det diskuterede og dets konsekvenser (Pierce & Gilles, 2008).

En kritiske samtale – et overbegreb

”Elever som er kritisk samtalende og samtænkende mestrer og er bevidste om at lytte, behandle, diskutere og tage stilling til (hinandens) informationer og holdninger og derigennem skabe mere nuancerede, argumenterende og reflekterende (fælles) forståelser” (Dam-Christensen, 2021).

Et designbaseret studiet

- 4 udskolingsklasser
- et forløb over 12-14 uger
- gennemføre et undervisningsforløb (12 lektioner) i samarbejde med lærere
- videooptag af 32 gruppesamtaler
- centralt for studiet er tre parallelle gruppesamtaler (A1, A2, A3) – et før, et under og efter undervisningsforløbet
- samtalerne indhold: værdigbårne hjemmesider (WPP, MeTwo-gruppe (DR1), Amnesty International)

*"når vi ikke stiller spørgsmål,
så er det jo fordi, vi gerne vil
være rimelig enige..." (elev)*

Spor af IRE i gruppesamtalerne

7 Tanja: man kan godt fornemme det...

8 Trine: ... på en eller anden måde

9 Tanja: man kan godt se, at det er pigtråd

10 Trine: jeg tænker, man kan godt se, at det er ved en eller anden grænse eller sådan...

11 Teresa: ja

12 Trine: de prøver at gemme sig... det er faktisk ret trist...

13 Tanja: ja, det er ret trist

14 Teresa: ja

15 Tanja: ja, egentligt...

16 Trine: er vi enige om, at temaet er sådan... flygtningestrømme... kriser og sådan? Det er ved sådan... grænser... det er vel svaret... / skal vi vel ikke ...sådan snakke mere om billedet?

17 Tanja: der er ikke sådan meget at sige... skal vi tage næste spørgsmål?

Kritiske samtale typer	Kendetegn	Typiske udsagn - samtaleåbninger
Under-søgende samtale	<p>En uafsluttet samtalesekvens, den er på vej et sted hen.</p> <p>Spørgende, granskende, med nysgerrighed efter og interesse for at forstå hinandens udsagn</p>	<p>-”hvad mener du?”</p> <p>-”hvordan vil du?”</p> <p>-”hvorfor siger du, at...?”</p>
Debatte-rende samtale	<p>Disputerende kendetegn (Mercer, 1995), men ikke på en konkurrerende måde</p> <p>De samtalende er engageret i hinandens udsagn</p> <p>Ofte uenighed med den foregående taler.</p> <p>Høj grad af dynamik mellem de samtalende</p> <p>De samtalende stiller spørgsmål, udveksler meninger, er uenige og argumenterer dedikeret for deres sag. Høj grad af meningsudveksling</p>	<p>-”men jeg tænker, at...”</p> <p>-”jeg er ikke enig..”</p> <p>-”hvad (!)....,hvordan kan du....?”</p> <p>-”jeg tror ikke, at...”</p>
Associerende samtale	<p>Kumulerende kendetegn (Mercer, 1995)</p> <p>De samtalende uddyber og udvider hinandens udsagn, de er kollaborativt associerende</p> <p>De samtalende er ikke blot kumulativt enige, men inddrager ny viden og nye perspektiver i samtalen.</p> <p>Mangel på kritiske spørgsmål til hinandens udsagn</p>	<p>-”på den anden side så...”</p> <p>-”ja, og det forklarer også, at...”</p> <p>-”og vi kan også se, at...”</p> <p>-”og den anden dag, da hørte jeg også....”</p>
Kreativ samtale	<p>Indeholder både konvergent og divergent tale</p> <p>Samtalen indeholder typisk både sammenligninger, udefrakommende viden og/eller hypoteser, som åbner op for en meta-samtale</p>	<p>-”hvad nu hvis...”</p> <p>-”det er ligesom....”</p> <p>-”måske kan vi...”</p>

152 Sara: vi ved jo ikke, om de er biologisk allesammen..sammen (*hun mener den syriske familie*)

153 Serena: det tror jeg da,

154 Sanne: ellers havde moren nok ikke været der

155 Sara: men det ved vi jo ikke

156 Silje: jamen, det skriver de jo, at de har otte børn sammen

157 Sara: stod der, at det var sammen?

158 Serena: jamen, er der noget der hedder det i Syrien, jeg tænker ikke, at så kan jeg blive skilt fra dig sådan uden videre? - men det har vi jo rettigheder til i Danmark?

159 Sanne: nej, man kan jo nok ikke sige: kdak, kdak, kdak i Syrien, og så er man skilt (*hun griner*)

160 Silje: jamen, jeg tænker jo bare...det er sgu da også svært at stille op med sådan en familie...

Kritisk debatterende samtaletype

Kritisk associerende samtaletype

9 Jakob: ... og MeTwo vil ha' skabt noget **omtale om det der med racisme...** og få gjort det mindre...eller hva man nu skal kalde det...sådan, at det ikke sker så meget mere

10 Janni: **osse der** sådan lissom at forklare, som Can...at man godt kan ha'... altså ligesom-agtig både... **være tysk og tyrkisk** (*hun løfter hånden*)...

11 Jakob: **altså lissom**...du behøves ikke altid */(afbrydes af Julie)*

12 Janni: **og have rødder i begge** dele og stadigvæk være en ordentlig tysker og være en tyrker

13 Jesper: **også lissom** at dele, ... I ved... at alle kan komme med deres **hverdagsoplevelser** med racisme... og sådan... det er også vigtigt

14 Julie: **oss det der_med**, at de siger, at de har to hjerter... og det er jo osse i orden, for man **behøver ikke være det ene eller den anden**

Kritisk kreativ samtaletype

47 Jakob: ja, men så tænker jeg lidt, at **så var** selve Ali Cans bevægelse **måske slet ikke opstået**, og der er jo mange andre, der oplever det samme... **så havde** vi ikke tænkt over det ...**så var problemet ikke kommet i medierne** ...altså diskrimination overfor tyrkere og dernede fra Mellemøsten...der kan man jo sige, at det lykkes han jo rimeligt godt med...og han får det formidlet ud ....på en måde...så det er rigtigt meget...er tyskerne der øh...der øh... der kommer til at være det sorte får

48 Janni: ja, nu bliver de **lissom** bussemænd... og det tror jeg da også godt, at man som tysker kan blive lidt sure over... altså fordi... hvis man har taget imod en i ens land... og sagt, I må godt være her... I må godt være statsborgere... I må godt få et arbejde her.../

.....**og** hvis man (*dem med tyrkisk baggrund*) så bare får at vide, at man bare... sådan er doven... og ikke bliver behandlet ordentligt... det tror jeg osse, at der er nogen vil være sure over... fordi, det er meget generaliserende....

Manglende multimodal læsning

- Få informationer fra den digitale tekst inddrages i samtalen
- Eleverne bruger tilsyneladende slet ikke hjemmesidernes eksplicite og implicite informationer i deres samtaler.
- Udvælgelse af enkelte monomodale informationer (et billede, en tabel eller en tekst) fra hjemmesiden som udgangspunkt for deres samtaler.

Forskningsspørgsmålene

Forskningsspørgsmål 1 – hvad viser sig?

- IRE i gruppesamtalen (dominerende)
- de fire samtaleformer
- samtænkning

Forskningsspørgsmål 2 – didaktiske tiltag

- didaktiske tiltag til elevernes egen samtaleanalyse: synliggørelse og fastholde den mundtlige samtale + B-samtalen

Forskningsspørgsmål 3 – udfordringer fremadrettet

- den kritiske gruppesamtale som undervisningens genstandsfelt
- IRE-samtalestrukturens begrænsning for den kritiske samtale
- elevernes fravær af multimodal faglig læsning (betydning for samtalen)
- elevernes brug af kritiske spørgsmål til hinanden mangler

Eleven får det sidste ord

"Men burde man så overhovedet tage billederne?"

Litteratur

- Adelman, K. (2009). *Konsten att lyssna*. Lund: Studentlitteratur.
- Bakhtin, Michail (1986). *Speech genres and other late essays*, translated by Vern W. Mcgee, University of Texas Press, Austin.
- Blikstad-Balas, Marte & Foldvik, Marte Caroline (2017). *Kritisk literacy I norskfaget – hva legger elever vekt på når de vurderer tekster fra internett?* Lokaliseret d. 2. juli 2021: <https://www.researchgate.net/publication>
- Bundsgaard, Jeppe m.fl. (2013). *Kommunikationskritisk kompetence*. Gyldendal.
- Dam-Christensen, Eva (2021). *Kritisk undersøgende samtaler i elevernes gruppearbejde i skolen. Et didaktisk design eksperiment i udskolingselevers faglige gruppesamtaler i danskfaget*, SDU
- Høegh, Tina (2018). *Mundtlighed og fagdidaktik*, didaktik i serien, Akademisk Forlag.
- Høegh, Tina (2020) *Lytning – mere end den halve dialog*. In Dysthe, Olga, Ness, Ingunn Johanne, Kirkegaard, Preben O. (red.) (2020) *Dialogisk pædagogik, kreativitet og læring*, KLIM
- Littleton, Karen & Mercer, Neil (2013): *Interthinking, Putting Talk to work*, Routledge.
- Maine, Fiona (2015) *Dialogic Readers – Children talking and thinking together about visual texts*, Routledge.
- Mercer, Neil, Wegerif, Rupert & Major, Louis (2020). *The Routledge International Handbook of Research on Dialogic Education*, Routledge International Handbook.
- Skaftun, Atle (2020) Rom for muntlighet? Språklig tenking og tekstsamtaler i norskfagets literacy, *Nordic Journal of Literacy Research*
- Vygotsky, L. S. (1987). Thinking and speech. In R. W. Rieber & A. S. Carton (eds.), *The collected works of L. S. Vygotsky*. Vol. 1. Problems of general psychology (pp. 39-285). New York: Ienun.
- Wegerif, Rupert (2013a) *Dialogic: education for the internet age*, London: Routledge.